

LUẬN ÁN TIẾN SĨ TRIẾT HỌC

HOÀNG THÚC LÂN. *Phát triển năng lực tư duy biện chứng cho sinh viên đại học sư phạm Việt Nam hiện nay*

Chuyên ngành: Chủ nghĩa duy vật biện chứng và chủ nghĩa duy vật lịch sử

Mã số: 62.22.80.05

Tư duy biện chứng với những đặc trưng của nó thể hiện sức mạnh trí tuệ của con người, là sự thống nhất biện chứng giữa thế giới quan và phương pháp luận biện chứng khoa học, vốn tri thức và khả năng tổng kết thực tiễn của con người. Đối với ngành giáo dục nói chung và đội ngũ giáo viên nói riêng, năng lực tư duy biện chứng là yếu tố cơ bản giúp họ nâng cao chất lượng, hiệu quả nghiên cứu khoa học và dạy học, rèn luyện năng lực tư duy cho người học. Tuy nhiên, năng lực tư duy biện chứng ở sinh viên sư phạm Việt Nam hiện nay còn biểu hiện hạn chế nhất định, khả năng nhận thức và vận dụng phương pháp luận biện chứng duy vật, các nguyên tắc, phạm trù, quy luật của logic biện chứng vào học tập, rèn luyện còn kém hiệu quả; còn mắc phải sai lầm, rời rạc, máy móc, thiếu cặn, xem xét sự vật cứng nhắc, thiếu mềm dẻo nên không phản ánh chính xác đối tượng ảnh hưởng xấu đến kết quả đào tạo. Vì vậy, nhiệm vụ cấp bách hiện nay là nghiên cứu và làm sáng tỏ vai trò, thực trạng, những yếu tố ảnh hưởng tới việc phát triển năng lực tư duy biện chứng ở sinh viên sư phạm. Góp phần làm rõ vấn đề đặt ra, NCS. Hoàng Thúc Lân

chọn chủ đề “Phát triển năng lực tư duy biện chứng cho sinh viên đại học sư phạm Việt Nam hiện nay” làm đề tài luận án tiến sĩ của mình.

Ngoài phần mở đầu, kết luận, tài liệu tham khảo, phụ lục, luận án bố cục 4 chương 11 tiết.

Chương 1 (tr.5-27): *Tổng quan tình hình nghiên cứu có liên quan đến đề tài.* Tác giả nêu rõ, vấn đề tư duy biện chứng đã được các nhà khoa học trong và ngoài nước bàn đến ở nhiều góc độ khác nhau song đều đi đến thống nhất về nguồn gốc, bản chất, cấu trúc, đặc trưng và đặc điểm của tư duy biện chứng. Trên cơ sở đó, các công trình nghiên cứu đã góp phần làm sâu sắc thêm những vấn đề lý luận chung nhất, hệ thống và bao quát nhất về tư duy, tư duy biện chứng duy vật. Những đóng góp quan trọng của các công trình nghiên cứu là cơ sở khoa học về thế giới quan, phương pháp luận để hình thành phương pháp tư duy khoa học nhằm giải quyết triệt để những vấn đề nảy sinh trong nhận thức và thực tiễn. Bên cạnh đó, tác giả cũng chỉ ra những đóng góp mới của luận án, đó là làm rõ thêm đặc điểm, yêu cầu, vai trò của việc phát triển năng lực tư duy biện chứng; thực trạng, nguyên nhân hạn chế; đề xuất những giải pháp cơ bản nhằm phát triển năng lực tư duy biện chứng cho sinh viên đại học sư phạm Việt Nam hiện nay.

Chương 2 (tr.28-74): *Năng lực tư duy biện chứng và vai trò của việc phát triển năng lực tư duy biện chứng đối với*

sinh viên đại học sư phạm Việt Nam hiện nay.

Tư duy biện chứng có quá trình phát triển từ thấp đến cao, từ tư duy biện chứng duy vật tự phát cổ đại đến tư duy siêu hình, tư duy biện chứng duy tâm và đỉnh cao là tư duy biện chứng duy vật. *Tư duy biện chứng duy vật là loại hình tư duy đòi hỏi chủ thể không chỉ phản ánh đúng đắn những mối liên hệ phổ biến của sự vận động phát triển của sự vật, hiện tượng trong thế giới khách quan mà còn phải nắm vững và vận dụng nhuần nhuyễn tri thức khái niệm, phạm trù, quy luật và những phương pháp luận của phép biện chứng duy vật vào nhận thức và thực tiễn.*

Kế thừa quan điểm của các nhà khoa học về vấn đề năng lực tư duy biện chứng, luận án định nghĩa, *năng lực tư duy biện chứng là tổng hợp tất cả các khả năng, phẩm chất của tư duy và sự thống nhất biện chứng giữa vốn tri thức, tư duy logic và phương pháp luận biện chứng duy vật ở chủ thể nhận thức nhằm giải quyết đúng đắn, kịp thời, linh hoạt, sáng tạo, hiệu quả các vấn đề nhận thức và thực tiễn.*

Tác giả chỉ rõ vai trò quan trọng của năng lực tư duy biện chứng đối với sinh viên đại học sư phạm, giúp họ: *Thứ nhất*, hoàn thiện dần vốn tri thức, nhân cách nhà giáo tương lai. *Thứ hai*, nâng cao năng lực vận dụng và tổng kết thực tiễn trong học tập, nghiên cứu khoa học, thực hành, thực tập sư phạm. *Thứ ba*, nâng cao năng lực tư duy logic trong quá trình học tập, rèn luyện năng lực sư phạm. *Thứ tư*, nâng cao năng lực dạy học trong thực tập sư phạm. *Thứ năm*, khắc phục sai lầm của phương pháp tư duy trong học tập, rèn luyện nghiệp vụ

sư phạm. *Thứ sáu*, nâng cao nhận thức về chức năng, nhiệm vụ dạy học.

Để phát triển năng lực tư duy biện chứng cho sinh viên đại học sư phạm nước ta, cần chú ý đến các nhân tố hay yếu tố ảnh hưởng trực tiếp và gián tiếp tới tư duy của họ. Trong đó có yếu tố bẩm sinh, yếu tố môi trường sinh viên, yếu tố môi trường xã hội, yếu tố nhân cách sinh viên, yếu tố hoàn cảnh gia đình. Từ đó, đánh giá ưu điểm và hạn chế ở năng lực tư duy của sinh viên đã đạt được trong quá trình đào tạo ở các trường đại học sư phạm nước ta hiện nay.

Chương 3 (tr.75-132) phân tích *thực trạng phát triển năng lực tư duy biện chứng cho sinh viên đại học sư phạm Việt Nam hiện nay.*

Luận án tập trung phân tích một số vấn đề như năng lực tư duy logic, năng lực vận dụng các nguyên tắc, phương pháp luận biện chứng vào học tập, nghiên cứu và rèn luyện nghiệp vụ sư phạm; năng lực tổng kết thực tiễn, năng lực tiếp nhận và xử lý thông tin trong quá trình học tập và thực tập sư phạm. Trên cơ sở đó, luận án chỉ ra những ưu điểm, hạn chế và nguyên nhân hạn chế để có những giải pháp hữu hiệu khắc phục các hạn chế.

Ưu điểm: *năng lực nhận thức và vận dụng phương pháp luận biện chứng duy vật cũng như năng lực tư duy logic ở sinh viên đại học sư phạm ngày càng đầy đủ và tốt hơn; sinh viên sư phạm biết vận dụng tư duy biện chứng vào phát triển, hoàn thiện năng lực sư phạm trong quá trình đào tạo;... và năng lực thu thập và xử lý thông tin để phục vụ hoạt động học tập, nghiên cứu, rèn luyện nghiệp vụ sư phạm ở sinh viên ngày càng được nâng cao.*

Hạn chế: *năng lực tư duy logic trong học tập, rèn luyện nghiệp vụ sư phạm và khả năng vận dụng phương pháp luận biện chứng duy vật vào tiếp nhận và trau dồi phương pháp dạy học ở một bộ phận sinh viên đại học sư phạm còn yếu; một số sinh viên sư phạm vẫn còn mắc sai lầm trong tư duy; hạn chế khả năng tổng kết thực tiễn, định hướng học tập, nghiên cứu; chưa khai thác và phát huy triệt để vai trò, tác dụng của tư duy biện chứng và những yếu tố ảnh hưởng tới năng lực tư duy biện chứng...*

Nguyên nhân hạn chế: *nội dung, chương trình (còn quá nặng về lý luận, nhẹ về thực tiễn, thiên về giáo dục học thuật...), phương pháp đào tạo, cơ chế, chính sách quản lý đào tạo chưa phù hợp; chính sách xã hội chưa kích thích khả năng phát triển năng lực tư duy biện chứng cho sinh viên đại học sư phạm;... và sinh viên sư phạm còn bị ảnh hưởng nặng nề bởi yếu tố tâm lý, tập quán của nền sản xuất nông nghiệp lạc hậu, nhỏ lẻ manh mún.*

Thực trạng và nguyên nhân của thực trạng phát triển năng lực tư duy biện chứng ở sinh viên sư phạm đang đặt ra nhiều vấn đề cần giải quyết trong quá trình đào tạo. Để đào tạo đội ngũ giáo viên tương lai vừa hồng, vừa chuyên đáp ứng yêu cầu hiện đại nền giáo dục Việt Nam hiện nay cần phải có những giải pháp sát thực và hiệu quả, kết hợp biện chứng giữa nhân tố chủ quan và nhân tố khách quan. Trên cơ sở đó, luận án đề xuất *một số giải pháp cơ bản nhằm phát triển năng lực tư duy biện chứng cho sinh viên đại học sư phạm Việt Nam hiện nay* (chương 4, tr. 133-169), góp phần nâng cao chất lượng đào tạo sinh viên sư phạm trong sự nghiệp công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước.

Về khách quan, cần tập trung hoàn thiện môi trường đào tạo đại học sư phạm, tạo điều kiện cơ sở vật chất thuận lợi cho quá trình đào tạo theo hướng phát triển năng lực tư duy linh hoạt, mềm dẻo, chủ động, sáng tạo ở sinh viên sư phạm. Tiếp tục đẩy mạnh phát triển kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa, giữ vững ổn định chính trị xã hội; tạo nên nhân tố gốc cho sự phát triển giáo dục đào tạo phục vụ đắc lực cho rèn luyện, nâng cao năng lực tư duy biện chứng ở sinh viên đại học sư phạm.

Về chủ quan, cần đổi mới nội dung và phương thức đào tạo sinh viên sư phạm, nâng cao trình độ khoa học cơ bản, trình độ tư duy lý luận, trình độ nghiệp vụ sư phạm. Đặc biệt coi trọng sự phát triển năng lực và trình độ tư duy thông qua hoạt động thực tiễn, tạo cho sinh viên sư phạm năng lực tự ý thức trách nhiệm về yêu cầu, nhiệm vụ của bản thân trong quá trình học tập, rèn luyện.

Bên cạnh đó, ngoài việc phải thực hiện đồng bộ các giải pháp cơ bản và chuyên sâu, cần phối hợp đồng bộ các cấp, các ngành, đặc biệt sự lãnh đạo của Đảng và quản lý của Nhà nước cùng với sự gương mẫu, nỗ lực của mỗi giảng viên, các nhà khoa học và mỗi sinh viên sư phạm phải tự phấn đấu, hoàn thiện năng lực tư duy biện chứng của mình đáp ứng yêu cầu của thực tiễn.

Luận án được bảo vệ thành công tại Hội đồng chấm luận án cấp Học viện, họp tại Học viện Khoa học xã hội, Viện Khoa học xã hội Việt Nam, tháng 7/2012.

TA.
giới thiệu